

9 Stödåtgärder

I kapitel 9 redovisas direktstöden till det svenska jordbruket inom ramen för EU:s jordbrukspolitik. Redovisningen omfattar även direktstöden till rennäringen samt till företag verksamma inom förädling och avsättning av jordbruksprodukter. En beskrivning av den svenska jordbrukspolitiken under åren närmast före Sveriges inträde i EU lämnas i Jordbruksstatistisk Årsbok 2000.

Utöver direktstöd förekommer exempelvis exportbidrag och stöd till lagring av jordbruksprodukter. Dessa stöd omfattas inte av redovisningen.

EU:s jordbrukspolitik

Det svenska EU-medlemskapet från den 1 januari 1995 innebar att de svenska jordbruksstöden ersattes av EU:s stödsystem. En beskrivning av huvuddragen i EU:s jordbrukspolitik och de olika stöden görs i det följande.

EU:s gemensamma jordbrukspolitik (Common Agricultural Policy, CAP) innebär att handeln med jordbruksprodukter är fri inom unionen.

Målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik är att:

- Öka produktiviteten i jordbruket
- Ge jordbrukarna en skälig levnadsstandard
- Stabilisera marknaderna
- Trygga livsmedelsförsörjningen
- Ge konsumenterna livsmedel till rimliga priser

För att nå dessa mål används främst olika marknadsregleringar, men i EU:s jordbrukspolitik ingår även struktur- och regionalpolitiska åtgärder. På senare år har EU också fattat beslut om åtgärder för att minska jordbrukets belastning på miljön.

Den 1 januari 2005 införde Sverige ett nytt jordbrukarstöd – gårdsstödet. Gårdsstödet är inte kopplat till jordbrukarens produktion utan är i stort sett oberoende av vad och hur mycket

jordbrukaren producerar. Gårdsstödet ersätter flera stöd, bland annat arealersättningen och de flesta tidigare djurbidragen.

Jordbrukaren måste ha stödrätter för att få gårdsstödet.

Stödrätterna motsvarade det antal hektar jordbruksmark (åkermark och betesmark) som jordbrukaren brukade och redovisade 2005.

En stödrätt kan bestå av två delar, ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp. Ett grundbelopp ingår i de flesta stödrätter. För betesmark är grundbeloppet per hektar lika i hela Sverige. För åkermark varierar grundbeloppet per hektar beroende på var i landet jordbrukaren har sin jordbruksmark.

Marknadsregleringarna finansieras helt av EU:s budget medan strukturstöden, de regionala stöden och miljöstöden medfinansieras av medlemsländerna.

Kommissionen har störst inflytande på de områden där EU i hög grad ansvarar för politiken, som t.ex. pris- och marknadsregleringen inom jordbrukspolitiken. För de åtgärder som medfinansieras av de enskilda medlemsländerna, t.ex. kompensationsbidraget och miljöprogrammet, är friheten större att nationellt utforma reglerna. Nationella stöd kan utformas av de enskilda medlemsländerna, men måste godkännas av kommissionen.

Jordbrukspolitiken finansieras av tullar, införselavgifter, producentavgifter och bidrag

från medlemsstaterna och upptar ungefär hälften av EU:s totala budget.

I **tabell 9.1** ges en sammanfattning av utbetalade direktstöd till jordbruket, dvs. gårdsstöd (tidigare arealersättningar, djurbidrag), regionala stöd samt miljöstöd, och i **tabellerna 9.2–5** mer detaljerad statistik om dessa stöd. Uppgifterna avser de år för vilka utbetalning skett, oavsett när. Utöver dessa stöd ges stöd till investeringar och s.k. startstöd. Dessa redovisas i **tabell 9.6** och **9.7**. Statistiken där avser de år under vilka stöden beviljats för utbetalning under ett antal år framåt i tiden. Stöd till rennäringen redovisas i en särskild tabell (**tabell 9.8**).

Gårdsstöd

De tidigare produktionskopplade jordbrukarstöden (arealersättning och djurbidrag) ersattes år 2005 med ett nytt stöd, gårdsstöd som i stort sett är helt frikopplade från produktionen.

Jordbrukaren kan få gårdsstödet för all jordbruksmark, det vill säga både för åkermark och för betesmark som jordbrukaren brukar och redovisar i SAM-ansökan.

För att få fullt gårdsstöd måste jordbrukaren uppfylla de så kallade tvärvillkoren. Det innebär att:

- jordbrukaren ska sköta all sin jordbruksmark enligt skötselkraven och att
- jordbrukaren ska följa vissa regler inom områdena miljö, folkhälsa, växtskydd, djurskydd och djurhälsa. Dessa regler kallas verksamhetskrav.

För att få gårdsstödet utbetalt måste jordbrukaren ha stödrätter. Gårdsstödet betalas ut för det antal hektar jordbruksmark som jordbrukaren ansöker om. Jordbrukaren kan dock inte få mer gårdsstöd än vad stödrätterna motsvarar. Stödrätterna tillhör jordbrukaren och är inte kopplade till marken.

Varje stödrätt har ett fastställt stödvärde som varierar mellan enskilda jordbrukare. Värdet beror på:

- vilken slags mark som låg till grund för tilldelningen av stödrätterna
- vilken region som stödrätterna tilldelades i
- om stödrätterna förutom grundbeloppet även består av ett tilläggsbelopp.

Jordbrukare kan överföra stödrätter mellan varandra på olika sätt:

- handel med stödrätter och
- hyra av stödrätter i samband med arrende av jordbruksmark.

Det är upp till jordbrukarna att komma överens om villkoren för överföringen. Av **tabell 9.2** framgår att för 2008 utbetalades ca 6 467 milj. kr i gårdsstöd till svenska jordbrukare. De största utbetalningar skedde i Skåne län och i Västra Götalands län.

Stöd för proteingrödor

Från och med stödår 2004 lämnas stöd för odling av proteingrödor. Stödet ingår i den nya jordbruksreformen och kan sökas av jordbrukare som odlar vissa proteingrödor (baljväxter).

Stödet är på maximalt 55,57 euro per hektar (cirka 500 kr/ha). Inom hela EU finns en maximal areal på 1,6 milj. hektar, någon nationell nivå finns inte. Om jordbrukarna inom EU söker stöd för en större areal än den arealen kan stödet komma att minskas. Minskningen kommer då att ske proportionellt.

I Sverige är den ansökta arealen 30 328 ha för 2008, jämfört med 2007, då den ansökta arealen var 34 933 ha.

Stöd för energigrödor

Från och med stödår 2004 lämnas ett särskilt stöd för odling av energigrödor.

Jordbrukare som odlar energigrödor kan ansöka om det särskilda stödet för odling av energigrödor. Alla jordbruksgrödor kan berättiga till stöd under förutsättning att de används till godkända energiändamål.

Stödet är maximalt 45 euro (ca 410 kronor) per hektar. Inom hela EU finns en garantiareal på 2 miljoner hektar. Visar det sig att jordbrukarna inom EU sökt stöd för en större areal än garantiarealen kommer stödet per hektar att minska. 2007 blev ersättningen ca 30 euro (ca

290 kronor) per hektar. För att du ska få stödet för energigrödor krävs att stödet uppgår till minst 100 euro (ca 900 kronor). 2008 blev det full ersättning.

Den ansökta arealen i Sverige är 19 344 ha för 2008, jämfört med 2007 då den ansökta arealen var 45 335 ha.

Stöd för odling av grödor för industri- och energiändamål

Den som odlar industri- och energigrödor har möjlighet att söka tre olika stöd:

- Stödet för energigrödor
- Gårdsstödet
- Investeringsstöd för att plantera energiskog

Stöd för kontrakterad stärkelsepotatis

Jordbrukare som odlar stärkelsepotatis kan ansöka om stöd för kontrakterad stärkelsepotatis.

Stödbeloppet är 66,32 euro (cirka 600 kr) per potatismängd, som behövs för att tillverka ett ton stärkelse. Beloppet justeras efter stärkelseinnehållet i potatisen.

Stöd för kontrakterad stärkelsepotatis till industrin har för 2008 t.o.m. april utbetalts 36 milj. kr.

Stöd för kvalitetscertifiering

Jordbrukare som har kvalitetscertifierat sin produktion genom att de är anslutna till ett kvalitetssäkringssystem har möjlighet att få stöd för kvalitetscertifiering. Det kvalitetssäkringssystem som jordbrukaren är ansluten till måste ha kontroller som utförs av ett oberoende certifieringsorgan, dvs. det krävs en oberoende tredjepartskontroll av att jordbrukaren uppfyller de krav som kvalitetssäkringssystemet ställer. Certifieringsorgan som utför den oberoende kontrollen ska vara ackrediterat.

Stödet betalas ut till jordbrukare som har växtodling, betesmark, nötkreatur för kött- och mjölkproduktion eller får och getter.

Från och med 2008 är hektarersättningen och den fasta ersättningen ersatt av ett lika stort belopp för alla jordbrukare. Det finns en summa pengar som kommer att fördelas på alla som blir berättigade till stödet. Hur stor ersätt-

ningen blir beror alltså på hur många jordbrukare som söker stödet och hur mycket pengar det finns att fördela respektive år. Det är omöjligt att i förväg veta hur stor ersättningen kommer att bli. Stödet redovisas inte i följande tabeller.

Stöd till mervärden i jordbruket

Jordbrukare som söker stöd till mervärden i jordbruket måste vara verksam inom minst en av följande produktionsgrenar:

- Spannmål, oljevaxter, proteingrödor, utsäde, stärkelsepotatis, lin, hampa m.m.
- Nötkött
- Mjolkproduktion
- Får och getter

Stödet kan utbetalas för kvalitets- och marknadsföringsåtgärder. Det kan gälla produkt- och kvalitetsarbete till exempel genom studiebesök och specialistutbyte. Andra områden som kan vara aktuella är tekniska undersökningar, genomförbarhets- och designstudier. Det kan även gälla kostnader för utveckling av produktionsmetoder eller produkter samt marknadsundersökningar och testproduktion.

Stödet betalas ut med högst 75 % av kostnaderna för åtgärderna men med högst 50 000 kr per år och åtgärd. Stöd under 100 euro (cirka 900 kr) betalas inte ut. Stödet redovisas inte i följande tabeller.

Handjursbidrag

Handjursbidrag kan beviljas för tjurar och stutar som slaktas i Sverige, säljs till annat EU-land eller exporteras till länder utanför EU. Slaktvikten på tjurarna ska vara minst 185 kg och stutarna måste ha uppnått en ålder av 9 månader.

Antal djur som berättigar till handjursbidrag begränsas av en bidragskvot som är 250 000 djur.

Mjölkbidrag

Mellan åren 2004 och 2006 fanns det ett mjölkbidrag till mjölkproducenter. Från och med 2007 har mjölkbidraget upphört och ingår istället i gårdsstödet.

Modulering

Med modulering, menas att pengar förs över från vissa andra stöd till miljö- och landsbygdsprogrammet.

För 2008 gjordes avdrag för modulering på 5 % av det totala stödbeloppet för följande stöd; gårdsstödet, mjölkbidraget, handjursbidraget, stödet för proteingrödor, stödet för energigrödor, stödet för kvalitetscertifiering, stödet till mervärden i jordbruket och stödet för kontrakterad stärkelsepotatis.

Det är 5 % av det totala stödbeloppet (per jordbrukare) som överskrider 5 000 euro som ska gå till miljö- och landsbygdsprogrammet, resten kommer att återbetalas till brukaren vid ett senare tillfälle.

Regionala stöd

Kompensationsbidrag

EU:s regionalpolitik syftar till social utjämning mellan olika regioner inom gemenskapen. Jordbruket skall säkras i områden med sämre produktionsförutsättningar så att befolkningen kan bo kvar och landskapet bevaras. Det viktigaste regionalpolitiska bidraget är det s.k. kompensationsbidraget. Detta riktar sig till områden som har sämre förutsättningar för livsmedelsproduktion (Less Favoured Areas) än andra regioner. I Sverige utgår kompensationsbidrag till stödområdena i norra Sverige, delar av skogs- och mellanbygderna i södra och mellersta Sverige samt vissa områden på Öland och Gotland.

För att få kompensationsbidrag måste jordbrukaren åta sig att bruka minst tre hektar jordbruksmark inom ett stödområde i minst fem år från och med den första stödutbetalningen. Det krävs också ett visst djurinnehav. Pensionärer kunde t.o.m. 2006 inte få kompensationsbidrag.

Kompensationsbidraget lämnas i första hand för vall och betesmark, men i vissa stödområden i norra Sverige även för spannmål och potatis. Kompensationsbidraget kan utgå med mellan 250 och 2 550 kr per hektar. **Tabell 9.3** visar att Västra Götalands län följt av Västerbottens län är de län där mest kompensations-

bidrag har utgått. Totalt utbetalades 699 milj. kr i kompensationsbidrag för år 2008.

Nationellt stöd till norra Sverige

Avtalet med EU ger Sverige rätt att lämna nationellt stöd till vissa områden i norra Sverige. Stödet är helt finansierat av svenska staten och syftet är att behålla traditionell jordbruksproduktion som är särskilt lämpad för klimatförhållandena i norra Sverige. Avsikten är också att stödet skall förbättra strukturen för produktion, omsättning och förädling av jordbruksprodukter och säkerställa att miljön och naturvärdena skyddas och bevaras.

Det nationella stödet tillsammans med kompensationsbidraget och miljöstödet för bevarande av öppet odlingslandskap ersätter det gamla Norrlandsstödet.

Stöd utgår till mjölk-, slaktsvins- och äggproduktion samt för suggor och getter samt odling av potatis, bär och grönsaker. Det nationella stödet är förknippat med vissa villkor. Jordbruket skall t.ex. omfatta minst 3 hektar jordbruksmark. Pensionärer kunde t.o.m. 2006 inte få nationellt stöd.

Tabell 9.3 visar att t.o.m. april 2009 har 250 milj.kr utbetalats i nationellt stöd till norra Sverige för år 2008. Mest nationellt stöd utgick till Västerbottens län.

Miljöersättningar

Miljöersättningar syftar till åtgärder för att minska jordbrukets belastning på miljön. Varje land utformar ett program för miljövänliga produktionsmetoder inom jordbruket och för bevarande av biologisk mångfald i odlingslandskapet. Programmet utformas efter det egna landets förhållanden och miljöproblem. För miljöstöd krävs ett femårigt åtagande av brukaren (20 år när det gäller stödet till våtmarker och småvatten).

Den 1 januari 2007 startade ett nytt landsbygdsprogram, "Landsbygdsprogram för Sverige år 2007–2013". För information om det nya programmet hänvisas till Jordbruksverket, www.sjv.se. I det följande beskrivs de stöd som utbetalades för år 2008.

I **tabell 9.4** visas de arealer för vilka vissa miljöersättningar söks för år 2008.

Tabell 9.5 visar utbetalade medel till miljöersättningar. Totalt utbetalades det år 2008 2 119 milj. kr i ersättningar enligt det nya programmet. Mest stöd utgick till Västra Götalands län följt av Skåne län, vilket motsvarar 17 % respektive 10 % av utbetalningarna.

Bevarande av betesmarker och slätterängar

Från och med 2001 finns två stöd för betesmarker och slätterängar. Dels ett projektstöd för restaurering av betesmarker och slätterängar och dels ett stöd för skötsel av dem. Syftet med projektstödet är att återställa den biologiska mångfalden och de kulturhistoriska värdena i slätterängar, betesmarker, skogs- och fåbodbeten som helt eller delvis försvunnit genom att hävden upphört. Syftet med stödet för skötsel av betesmarker och slätterängar är att bevara och förstärka hävdgynnande natur- och kulturmiljövärden.

Stödnivån för anläggning av våtmarker och småvatten kan högst vara 90 % av stödberättigande kostnader och ersättning kan lämnas med högst 10 000 kr/ha och år. Ersättning lämnas för betesmarker och slätteräng med allmänna värden samt betesmarker och slätteräng med särskilda värden. Ersättning lämnas också för fåbodbete, skogsbete och alvarbete på Öland och Gotland. Kompletterande åtgärder såsom lövtäkt, lieslätter och efterbete ger ytterligare ersättning.

Bevarande av värdefulla natur- och kulturmiljöer

Ersättning lämnas för skötsel av åkermarkens värdefulla lämningar och miljöer (landskapselement) som vittnar om den äldre markanvändningen. Ersättning utgår för skötsel av vissa landskapselement belägna på eller i anslutning till åkermark. Exempel på sådana landskapselement är renar mellan åkerskiften, stenvägar, trädrader, stentippar, källor och åkerholmar. Ersättningsbeloppet ges per landskapselement och skiljer sig åt mellan elementen. För att man ska få ett åtagande för natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet måste den sammanlagda

ersättning för det första året i åtagandeperioden vara minst 1 000 kronor. Landskapselementen ska till väsentlig del ha tillkommit före den storskaliga mekaniseringen av jordbruket, dvs. före 1940.

Utrotningshotade husdjursraser

Syftet är att bevara den genetiska resursen som våra husdjur utgör och därmed bidra till att uppnå det svenska miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap. För att uppnå målet ska det senast 2010 finnas ett tillräckligt antal djur för att långsiktigt säkerställa bevarandet av inhemska husdjursraser i Sverige. Ersättning lämnas för att hålla djur av raser som finns med på EU:s lista över utrotningshotade svenska husdjursraser, t.ex. fjällko, gutefår, lantrasget och linderödssvin. Den årliga ersättningsnivån ligger på 1 000 kr per djurenhet för nötkreatur, får och getter och 1 500 kr per djurenhet för linderödssvin.

Öppet och varierat odlingslandskap

Syftet med detta stöd är att bevara odlingslandskapet och förhindra omfattande nedläggning av jordbruksmark. Därigenom bevaras en biologisk mångfald och värdefulla kulturmiljöer. Ersättning lämnas för skötsel av slättervall och betesvall på åkermark. Detta stöd har från och med år 2007 slagits ihop med stödet för Vallodling.

Ekologiska produktionsformer

Syftet med ersättningen är att jordbruksmarken ska användas på ett hållbart sätt. Ekologisk produktion har positiva effekter för markens långsiktiga produktionsförmåga och för biologisk mångfald. Miljöersättningen har utformats för att bidra till att de nya målen för ekologisk produktion uppfylls. Målen till år 2013 är att – 20 procent av jordbruksmarken ska vara certifierad för ekologisk produktion

Ersättning lämnas till jordbrukare med ekologisk odling med eller utan ekologisk djurhållning. Den årliga ersättningen varierar beroende på grödslag men ligger mellan 650–7 500 kr /ha. Ersättning för ekologisk djur-

hållning lämnas i form av en extra ersättning för ekologisk odlad slättervall, betesvall och grönfodergrödor. Mark i åtagande för betesmarker och slätterängar kan också ligga till grund för djurersättning. Ersättning för ekologisk djurhållning baseras på det antal mjölkkor, am- och dikor, ungnöt, tackor, getter (hondjur), suggor, slaktsvin, värphöns och slaktkycklingar som du har inom företaget. Ett hektar åkermark motsvaras av 1,0 djurenhet och ett hektar betesmark eller slätteräng motsvaras av 0,5 djurenheter. Djurantalet får variera genom åren under åtagandeperioden men måste omfatta minst ett djur under hela åtagandeperioden. Antal djur som motsvarar en djurenhet varierar mellan 1,00 för mjölkkor, am- och dikor till 71,43 för värphöns. Ersättningen per djurenhet varierar mellan 800–1 600 kr.

Vallodling

Syftet med ersättningen är att bidra till ett öppet och variationsrikt landskap. Detta gynnar odlingslandskapets natur- och kulturmiljöer. Vallodlingen bidrar också till att minska växtnärläckaget och erosionen från åkermark och till att begränsa användningen av växtskyddsmedel. Ersättningen består av en grundersättning som du kan få i hela landet om du odlar vall, och en tilläggsersättning för slätter- och betesvall som du kan få i stödområdena 1–5. För att få tilläggsersättningen måste man ha djur.

Grundersättningen är 300 kr per hektar i hela landet. Tilläggsersättningen mellan de olika stödområdena varierar mellan 250–1 800 kr/ha.

Minskat kväveläckage

Ersättning lämnas för insatser med syfte att minska kväveutlakningen under vinterhalvåret. Ersättning kan lämnas för två åtgärder, dels för sådd av fånggröda, dels för vårbearbetning, dvs. att ingen jordbearbetning sker efter skörden på hösten. Syftet är att minska den kvävebelastning i havet som orsakas av mänsklig verksamhet. Åtgärden riktas till områden i södra Sverige där kväveutlakningen är hög. Ett jordbruksskifte måste vara minst 0,10 ha för att berättiga till ersättning. Den årliga

ersättningsnivån ligger för fånggröda på 800 kr/ha och för vårbearbetning på 300 kr/ha. Fånggröda och vårbearbetning på samma mark ger 1 300 kr/ha.

Våtmarker och småvatten

Från och med 2001 finns två stöd för våtmarker och småvatten. Dels ett projektstöd för anläggning av våtmarker och småvatten och dels ett stöd för skötsel av dem. Syftet med ersättningarna är att öka arealen våtmarker i odlingslandskapet och att förbättra funktionen i de våtmarker som redan finns. Våtmarkerna minskar de negativa effekterna av växtnärläckage och bevarar och förstärker den biologiska mångfalden. De fyller även andra viktiga funktioner, som att upprätthålla grundvattennivån, öka variationen i landskapet och förbättra möjligheten till människors rekreation.

Stödnivån för anläggning av våtmarker och småvatten kan högst vara 90 % av stödberättigande kostnader och ersättning kan lämnas med högst 200 000 kr/ha i Kalmar, Gotland, Blekinge, Skåne, Halland och Västra Götalands län och med högst 100 000 kr/ha i övriga län. Den årliga ersättningsnivån för skötsel av våtmarker och småvatten ligger på 3 000 kr/ha för åkermark och 1 500 kr/ha på betesmark och annan mark. Dessutom kan ytterligare ersättning på 1 000 kr/ha utgå vid höga markvärden. Ett jordbruksskifte måste vara minst 0,10 ha för att berättiga till ersättning.

Bruna bönor på Öland

Ersättning lämnas till jordbrukare med traditionell odling av lokala sorter av bruna bönor på Öland. Syftet med detta stöd är att främja en odlingsmetod som bidrar till att minska riskerna med bekämpningsmedels- och växtnärläckage till Östersjön. Dessutom bevaras odlingen av lokala sorter av bruna bönor. Odlingen är en viktig del av öns kulturarv. Ersättningen lämnas enbart på Öland och ett jordbruksskifte måste vara på minst 0,10 ha för att vara berättigad till ersättning. Den årliga ersättningsnivån ligger på 1 400 kr/ha.

Sockerbetor på Gotland

Ersättning lämnas till jordbrukare på Gotland med miljövänlig odling av sockerbeter. Syftet är att minska riskerna med bekämpningsmedels- och växtnäringens utlakning till Östersjön. Ersättning lämnas endast på Gotland. Detta stöd togs bort från och med år 2007.

Skyddszoner

Syftet med ersättningen är att minska ytavrinningen, erosionen och läckaget av näringsämnen från åkermark. Skyddszonerna minskar även risken för att rester av växtskyddsmedel hamnar i sjöar och vattendrag. Syftet är också att gynna växt- och djurliv. Ersättning lämnas för anläggning av zoner besådda med vall utmed vattendrag i stödområdena 5 och 9. Skydds-zonen skall vara minst 6 meter bred och ersättning lämnas för högst 20 meters bredd. Dessutom måste skifteslängden mot vattenområdet vara minst 20 meter och den sammanlagda arealen av alla skyddszonsskiften minst 0,10 ha för att berättiga till ersättning. Den årliga ersättningsnivån är 1 000 kr/ha.

Företagsstöd

Syftet med företagsstöden är att öka konkurrenskraften inom jordbruket, skogsbruket, rennäringen, trädgårdsområdet och livsmedelsförädlingen. Syftet är också att öka livskvaliteten och diversifiera ekonomin på landsbygden. Med företagsstöd menas att stödet är knutet till ett befintligt eller nystartat företag.

Stöd till modernisering av jordbruksföretag (tabell 9.6)

Stöd till modernisering av jordbruksföretag ska bidra till att påskynda företagets anpassning till nya marknadsförutsättningar men samtidigt ge positiva effekter för biodiversitet, miljövänlig produktion, djurvälstånd och arbetsmiljö. Under åtgärden ingår även stöd för plantering av energigrödor på åkermark.

Stödet är inriktat på att beviljas som en procentsats av planerade fasta investeringar och betalas ut först då dessa har genomförts och betalats. Landsbygdsprogrammet medger stöd med högst 30 % av stödberättigande inves-

teringskostnader. Till jordbruksföretag inom mindre gynnande områden i norra Sverige kan ytterligare högst 20 procentenheter beviljas.

De flesta länsstyrelser har emellertid tillämpat ett reducerat maxbelopp och i vissa fall även en sänkt stödandel. Prioritering sker av de företag som utifrån sin affärsplan bedöms mest bidra till en ökad konkurrenskraft och entreprenörskap i sektorerna och i landsbygdsökonomi. Varje länsstyrelse har tagit fram egna prioriteringar, vilket gett åtgärden en viss lokal prägel. Prioriteringsordningen framgår av länsstyrelsernas genomförandestrategier.

Startstöd (tabell 9.6)

Startstödet ska bidra till att främja en långsiktig lönsam och konkurrenskraftig jordbruksnäring genom att stödja unga personer som för första gången vill etablera sig som ägare till ett jordbruksföretag. Stödet kan också underlätta och påskynda generationsväxlingar i jordbruksföretagen och därmed leda till en förnyring av jordbrukarkåren. Stödet hjälper till genom att ett bidrag av likvida medel underlättar ett övertagande eller en nyetablering, särskilt med tanke på att ett beviljat startstöd sannolikt gör det lättare att banklån beviljas.

Startstöd lämnas med högst 250 000 kr i form av en startpremie till företagare under 40 år som för första gången etablerar sig som företagare i ett jordbruks- eller trädgårdsföretag.

Den största delen av företagen som har fått stöd har haft djur/köttproduktion jämte växtodling som inriktning. Därefter har mjölkproduktion, trädgård, får och hästar varit de vanligaste inriktningarna.

Stöd till högre värde i jord- och skogsprodukter (tabell 9.7)

Stödet för högre värde, eller förädlingsstödet, är ett investeringsstöd som kan lämnas för förädling och saluföring av produkter från jord- och skogsbruk inklusive rennäring och trädgårdsnäring. Prioritering sker av de företag som utifrån sin affärsplan bedöms mest bidra till en ökad konkurrenskraft och entreprenörskap i sektorerna och i landsbygdsökonomi. Länsstrategierna innehåller ytterligare prioriteringar.

Landsbygdsprogrammet medger stöd med högst 30 % av stödberättigande investeringskostnader. Efter särskild prövning kan ytterligare 10 procentenheter beviljas till företag inom glest befolkade områden i norra Sverige. De flesta länsstyrelser har emellertid tillämpat ett reducerat maxbelopp eller en sänkt stödandel.

Prisstöd m.m. till rennäringsen

Utöver de stöd till rennäringsen i form av investerings- och startstöd samt kulturmiljöstöd som redovisats ovan utgår ett särskilt prisstöd för kontrollslaktade renar, vilka godkänns som livsmedel. Detta redovisas i **tabell 9.8**.

Efter Tjernobylyolyckan betalades ersättning till rennäringsen för att täcka merkostnader och inkomstförluster till följd av det radioaktiva nedfallet. I ersättningen ingår också kostnader för t.ex. försöksverksamhet, slakt av renar med för hög cesiumhalt samt utfordring av cesiumrenar och analyser.

Staten ersatte fram till 1994/95 renägarna för upphittade rovdjursrivna renar. Från och med 1996 ändrades ersättningssystemet till att i huvudsak baseras på rovdjursförekomst.

I **tabell 9.8** redovisas även ersättningar från Banverket för tågdödade och från trafikförsäkringen för vägtrafikdödade renar.

Annan publicering

Uppgifterna i detta kapitel om utbetalda stöd grundas på underlag från Jordbruksverket. Statistiken hänför sig till de år för vilka stöd utgått förutom tabell 9.6 där beviljade stöd redovisas. Jordbruksverket publicerar detaljerad statistik över stöd som utbetalats eller beviljats under olika kalenderår i sin verksamhetsstatistik, senast i Verksamhetsstatistik för 2008.

Tabell 9.1
Direktstöd till jordbruket utbetalade för 2000–2008¹, milj. kr
Disbursed direct support to the agricultural holdings

	2000	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Gårdstöd</i>	.	.	5 315	5 516	6 088	6 467
Stöd för proteingrödor ²	.	..	21	19	16	15
Stöd för energigrödor	.	6	11	19	11	5
Kontrakterad stärkelsepotatis	.	.	37	29	33	36
Nationellt kuvertet	.	.	1	2	1	1
Aterbetalning modulering	.	.	61	82	101	–
<i>Arealersättning</i>	3 480	4 054	.	.	.	.
<i>Djurbidrag, generella</i>	940	1 940	733	1 034	324	306
Handjursbidrag	331	509	263	331	324	306
Am- och dikobidrag	198	270	.	.	.	.
Tackbidrag	31	40	.	.	.	.
Slaktbidrag	130	422	.	.	.	.
Extensifieringsbidrag	250	344	.	.	.	.
Mjölkbidrag ³	.	355	471	703	.	.
<i>Regionala stöd</i>	864	866	916	898	989	949
Kompensationsbidrag	574	559	639	627	712	699
Nationellt stöd norra Sverige	289	306	276	271	277	250
<i>Miljöstöd, gamla</i>	1 929	.	.	.	.	.
Öppet odlingslandskap	582	.	.	.	.	.
Ekologisk odling	268	.	.	.	.	.
Flerårig vallodling	433	.	.	.	.	.
Biologisk mångfald o. kulturmiljövården	520	.	.	.	.	.
Betesmarker	333	.	.	.	.	.
Slätterängar	14	.	.	.	.	.
Kulturmiljö	173	.	.	.	.	.
Miljökänsliga områden	24	.	.	.	.	.
Våtmarker och småvatten	9	.	.	.	.	.
Extensiv vall, skyddszoner	6	.	.	.	.	.
Fånggrödor	9	.	.	.	.	.
Resurshållande konventionellt jordbruk	94	.	.	.	.	.
Återskapande av slätterängar	3	.	.	.	.	.
Odling av bruna bönor på Öland	2	.	.	.	.	.
Utrotningshotade djurraser	3	.	.	.	.	.
Kulturmiljöstöd för renskötselområdet	0	.	.	.	.	.
<i>Miljöstöd, nya</i>	128	2 110	2 345	2 338	2 190	2 119
Betesmarker och slätterängar	.	669	754	745	740	715
Natur- och kulturmiljöer	.	165	168	158	115	109
Kulturmiljöer i renskötselområdet	1	7	11	16	18	21
Utrotningshotade husdjurraser	4	5	6	6	7	7
Öppet och varierat odlingslandskap	.	503	509	513	.	.
Ekologisk produktion	126	520	573	587	512	503
Vallodling	.	.	85	92	617	607
Minskat kväveläckage	.	203	197	178	143	129
Våtmarker och småvatten	.	7	8	11	13	13
Bruna bönor på Öland	.	2	2	2	1	1
Sockerbetor på Gotland	.	3	3	2	.	.
Skyddszoner	.	26	28	29	24	14
<i>Stöd för växtodlingsplaner</i>	.	129	.	.	.	.
<i>Summa utbetalade direktstöd</i>	7 340	9 099	9 440	9 843	9 652	9 898

1) För perioden 2000–2007 ingår i tabellen samtliga medel som avser respektive år oavsett när de utbetalats. För år 2008 avser beloppen de medel som utbetalats t.o.m. april år 2009.

2) Stöd för proteingrödor ingår i arealersättning t.o.m. 2004.

3) Ett nytt bidrag, mjölkbidraget, infördes från och med 2004. Fr.o.m. 2007 har mjölkbidraget upphört och ingår istället i gårdsstödet.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.2

Gårdsstöd för stödåret 2008 utbetalade t.o.m. april 2009, 1 000-tals kr

Single farm payment and premiums for male bovines and milk

Område	Gårdsstöd	Protein- grödor ¹	Energi- grödor ²	Kontrakterad stärkelse- potatis	Handjurs- bidrag	Mjolk- bidrag ³
<i>Län</i>						
Stockholms	187 226	415	220	–	3 547	.
Uppsala	329 462	1 079	581	–	7 767	.
Södermanlands	298 994	768	769	–	10 426	.
Östergötlands	597 906	2 146	750	–	23 955	.
Jönköpings	260 186	525	3	–	26 231	.
Kronobergs	138 967	185	9	–	12 515	.
Kalmar	397 278	730	42	3 650	28 751	.
Gotlands	229 325	508	16	–	13 022	.
Blekinge	91 884	34	8	11 100	5 828	.
Skåne	1 310 403	1 135	730	21 623	44 239	.
Hallands	287 333	516	26	50	16 899	.
Västra Götalands	1 062 663	4 930	325	–	50 936	.
Värmlands	185 813	554	37	–	11 398	.
Örebro	222 349	468	764	–	10 073	.
Västmanlands	249 214	683	193	–	3 642	.
Dalarnas	117 180	237	151	–	7 840	.
Gävleborgs	128 462	104	12	–	8 291	.
Västernorrlands	90 901	22	7	–	4 598	.
Jämtlands	83 454	16	–	–	5 012	.
Västerbottens	133 437	16	–	–	8 069	.
Norrbottnens	64 919	8	–	–	2 479	.
<i>Hela riket</i>						
2008	6 467 355	15 078	4 643	36 423	305 520	.
2007	6 088 092	16 445	11 412	33 370	323 941	.
2006	5 515 539	19 291	18 587	28 960	331 328	702 596
2005	5 314 878	21 058	11 681	36 756	262 797	470 651
2004 ⁴	5 128 258	..	5 959	.	509 034	355 204
2000 ⁴	4 088 860	.	.	.	330 836	.

1) Nytt bidrag, stöd för proteingrödor, infördes från och med 2004. År 2004 ingår utbetalningen i areal-ersättning.

2) Nytt bidrag, stöd för energigrödor, infördes från och med 2004.

3) Ett nytt bidrag, mjölkbidraget, infördes från och med 2004. Fr.o.m. 2007 har mjölkbidraget upphört och ingår istället i gårdsstödet.

4) Jämförelsetalen för gårdsstöd t.o.m. 2004 är summan av tidigare arealersättning, am- och dikobidrag, tackbidrag, slaktbidrag och extensifieringsbidrag.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.3

Kompensationsbidrag samt nationellt stöd till norra Sverige¹ för stödåret 2008 utbetalt t.o.m. april 2009, 1 000-tals kr*Disbursed support for less favoured areas and national support to the north of Sweden*

Område	Kompensationsbidrag	Nationellt stöd			Summa nationellt stöd
		Suggor, getter, potatis, ägg, bär o. grönsaker	Mjök	Slaktsvin	
<i>Län</i>					
Stockholms	1 424	–	129	–	129
Uppsala	7 752	–	–	–	–
Södermanlands	222	–	–	–	–
Östergötlands	10 989	–	–	358	358
Jönköpings	65 978	22	–	–	22
Kronobergs	30 597	–	–	–	–
Kalmar	49 531	–	–	–	–
Gotlands	13 223	–	–	–	–
Blekinge	6 294	–	–	–	–
Skåne	23 870	–	–	–	–
Hallands	13 287	–	–	–	–
Västra Götalands	77 295	11	–	–	11
Värmlands	59 446	366	–	781	1 147
Örebro	15 161	–	7 572	–	7 572
Västmanlands	2 890	–	–	–	–
Dalarnas	51 919	700	2 068	54	2 822
Gävleborgs	65 997	617	16 310	1 539	18 466
Västernorrlands	47 964	1 033	28 181	2 227	31 441
Jämtlands	55 730	1 523	51 671	232	53 426
Västerbottens	67 670	3 067	84 784	4 670	92 521
Norrbottens	32 155	2 415	38 317	1 783	42 514
<i>Hela riket</i>					
2008	699 393	9 753	229 031	11 644	250 428
2007	711 868	9 650	256 085	10 800	276 535
2006	626 857	9 954	249 722	11 131	270 807
2005	639 429	11 248	252 285	12 627	276 161
2004	559 131	11 221	283 133	12 049	306 403
2000	574 125	9 450	266 751	13 269	289 469

1) Anledningen till att det presenteras siffror för län i södra Sverige, är för att det är där företagen är registrerade. Marken ligger dock i norra Sverige.

Källa Jordbruksverket.

Tabell 9.4
Registrerade arealer för vissa miljöersättningar avseende år 2008, hektar
Areas for environmental support

Område	Betesmarker och slåtter- ängar	Öppet och varierat odlingslandskap ¹	Ekologisk produktion	Minskat kväve- läckage ²
<i>Län</i>				
Stockholms	12 113	.	14 835	–
Uppsala	19 300	.	23 802	–
Södermanlands	17 957	.	21 573	–
Östergötlands	47 494	.	34 743	–
Jönköpings	39 610	.	19 910	–
Kronobergs	21 339	.	8 960	–
Kalmar	77 440	.	14 024	–
Gotlands	29 531	.	12 206	–
Blekinge	12 273	.	2 988	–
Skåne	51 604	.	20 073	–
Hallands	15 752	.	10 138	–
Västra Götalands	57 207	.	101 916	–
Värmlands	6 757	.	36 002	–
Örebro	9 174	.	13 300	–
Västmanlands	7 252	.	16 211	–
Dalarnas	8 237	.	16 012	–
Gävleborgs	4 814	.	19 995	–
Västernorrlands	2 198	.	15 612	–
Jämtlands	11 463	.	15 302	–
Västerbottens	2 378	.	11 011	–
Norrbottnens	1 641	.	6 397	–
<i>Hela riket</i>				
2008	455 533	.	435 010	–
2007	456 900	.	448 278	148 609
2006	478 752	688 193	547 606	247 583
2005	461 401	634 268	519 694	266 879
2004	408 656	669 129	462 438	283 945
2003	430 825	646 992	413 619	275 947

1) Stödet har från 2007 slagits ihop med stödet för vallodling.

2) Uppgifter för 2008 ännu ej tillgängliga.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.5
Miljöersättning för stödåret 2008 utbetalade t.o.m. april 2009, 1 000-tals kr
Environmental support

Område	Betes- marker och slätter- ängar	Natur- och kultur- miljöer	Kultur- miljöer i ren- skötsel- området	Utrot- nings- hotade hus- djurs- raser	Öppet och varierat odlings- landskap ¹	Ekologisk produk- tion	Vallodling ²
<i>Län</i>							
Stockholms	18 036	1 650	–	200	.	14 344	10 140
Uppsala	25 573	2 993	–	226	.	23 393	12 101
Södermanlands	30 192	2 043	–	160	.	25 574	13 068
Östergötlands	82 584	7 245	–	369	.	48 092	26 502
Jönköpings	57 458	8 998	–	218	.	27 117	29 622
Kronobergs	29 983	5 152	–	214	.	11 662	15 857
Kalmar	114 602	16 266	–	330	.	16 544	31 168
Gotlands	50 028	569	–	173	.	15 953	18 228
Blekinge	21 829	3 290	–	150	.	3 930	5 064
Skåne	83 332	25 457	3	681	.	29 187	28 759
Hallands	21 727	8 469	–	237	.	13 108	13 595
Västra Götalands	84 135	16 903	–	745	.	121 580	61 511
Värmlands	9 467	694	–	394	.	37 520	49 998
Örebro	17 112	2 417	–	174	.	14 921	12 483
Västmanlands	14 728	2 035	–	156	.	19 038	7 194
Dalarnas	15 301	1 312	–	660	.	18 731	30 639
Gävleborgs	9 142	448	–	469	.	19 842	52 777
Västernorrlands	3 184	367	–	266	.	13 873	48 105
Jämtlands	16 230	1 236	350	481	.	15 004	47 569
Västerbottens	4 018	1 035	1 070	422	.	8 289	62 686
Norrbottens	6 327	720	19 659	154	.	5 227	29 447
<i>Hela riket</i>							
2008	714 990	109 300	21 083	6 878	.	502 929	606 512
2007	739 895	114 847	18 188	6 540	.	511 521	617 393
2006	744 846	157 777	16 244	5 601	513 421	587 219	91 659
2005	754 401	167 511	11 762	5 367	508 983	572 845	85 316
2004	669 494	165 316	7 345	4 716	503 219	520 491	.
2000	.	.	1 461	.	.	126 484 ³	.

- 1) Stödet ingår från och med 2007 i stödet för Vallodling.
- 2) Systemet för vallodling utvecklades i samband med utveckling av gårdsstödsystemet år 2004–05. Första utbetalningen skedde 2005. Det miljöstödet redovisas i tabell 9.1.
- 3) Här redovisas endast miljöstöd för ekologisk produktion som ingår i det nya miljöprogrammet. För totalt miljöstöd för ekologisk produktion skall miljöstöd som ingår i det gamla miljöprogrammet läggas till. Det miljöstödet redovisas i tabell 9.1.
- 4) Stödet finns inte längre.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.5 (forts.)

Område	Minskat kväve-läckage	Våtmarker och småvatten	Bruna böror på Öland	Sockerbeter på Gotland ⁴	Skyddszoner	Summa miljöstödet
<i>Län</i>						
Stockholms	–	453	.	.	642	45 464
Uppsala	–	218	.	.	1 133	65 637
Södermanlands	–	1 094	.	.	1 896	74 027
Östergötlands	27	1 899	.	.	1 380	168 098
Jönköpings	13	171	.	.	150	123 747
Kronobergs	14	316	.	.	32	63 231
Kalmar	4 838	1 113	737	.	178	185 774
Gotlands	3 501	80	.	.	321	88 854
Blekinge	2 619	346	.	.	75	37 302
Skåne	38 090	3 671	.	.	1 246	210 426
Hallands	16 967	1 235	.	.	588	75 925
Västra Götalands	62 882	1 607	.	.	2 494	351 856
Värmlands	39	34	.	.	311	98 456
Örebro	–	974	.	.	1 268	49 349
Västmanlands	349	197	.	.	2 123	45 819
Dalarnas	–	17	.	.	76	66 736
Gävleborgs	–	–	.	.	21	82 700
Västernorrlands	–	6	.	.	–	65 802
Jämtlands	–	–	.	.	–	80 870
Västerbottens	–	–	.	.	–	77 521
Norrbottnens	–	–	.	.	–	61 535
<i>Hela riket</i>						
2008	129 338	13 429	737	.	13 934	2 119 130
2007	142 808	13 001	810	.	24 108	2 189 112
2006	177 627	11 369	1 740	2 100	28 614	2 338 215
2005	197 136	8 378	1 895	2 766	28 344	2 344 704
2004	202 804	7 086	2 068	2 817	25 966	2 111 322
2000	.	.	.	.	.	127 945

Tabell 9.6**Beviljade stöd till modernisering av jordbruksföretag och startstöd till jordbruks-, trädgårds- och renskötselföretag 2007–2008***Granted investment support to modernisation of agricultural holdings and setting up of young farmers*

Område	Modernisering		Startstöd	
	Antal stöd	Beviljade stöd, 1 000-tals kr	Antal stöd	Beviljade stöd, 1 000-tals kr
<i>Län</i>				
Stockholms	41	14 230	9	1 500
Uppsala	45	14 947	6	1 250
Södermanlands	69	19 365	8	1 200
Östergötlands	63	15 993	18	3 280
Jönköpings	81	28 708	6	1 200
Kronobergs	76	19 410	15	2 500
Kalmar	98	42 518	10	2 000
Gotlands	37	12 395	6	1 200
Blekinge	28	10 790	1	250
Skåne	171	34 375	48	9 500
Hallands	90	35 743	16	3 500
Västra Götalands	324	115 897	74	16 250
Värmlands	78	38 903	20	3 750
Örebro	50	17 650	4	1 000
Västmanlands	35	12 538	7	1 150
Dalarnas	60	19 025	14	2 700
Gävleborgs	75	24 360	24	3 000
Västernorrlands	58	40 535	11	2 750
Jämtlands	87	38 266	12	2 750
Västerbottens	58	39 346	8	2 000
Norrbottens	44	21 536	19	4 750
<i>Hela riket</i>				
2008	1 668	616 530	336	67 480
2007	84	27 402	148	29 250

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.7**Beviljade stöd till högre värde i jord- och skogsprodukter 2007–2008, 1 000-tals kr***Granted investment support to adding value to agricultural and forestry products for Sweden*

Område	Antal stöd	Beviljade stöd, 1 000-tals kr
<i>Län</i>		
Stockholms	8	4 817
Uppsala	2	543
Södermanlands	5	919
Östergötlands	7	2 129
Jönköpings	4	945
Kronobergs	4	1 210
Kalmar	10	3 543
Gotlands	3	301
Blekinge	2	1 125
Skåne	41	13 267
Hallands	7	2 884
Västra Götalands	38	11 192
Värmlands	10	3 027
Örebro	7	3 077
Västmanlands	7	3 250
Dalarnas	3	646
Gävleborgs	14	3 244
Västernorrlands	7	2 361
Jämtlands	7	6 968
Västerbottens	5	1 069
Norrbottens	7	12 153
<i>Helå riket</i>		
2008	198	78 670
2007	7	887

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 9.8
Utbetalade stöd och ersättningar till rennäringen 2000–2008, 1 000-tals kr
Disbursed support and compensation to reindeer breeding

Typ av stöd	2000	2004	2005	2006	2007	2008
Prisstöd	14 663	14 463	17 480	23 370	21 657	22 222
Ersättning p.g.a. Tjernobyolyckan, utbet.	9 884	8 461	9 763	9 815	5 282	7 607
Övriga medel för främjande av rennäringen, varav; katastrofskadeskydd projektstöd m.m.	6 779 566 6 213	863 – 863	5 423 2 202 3 221	3 921 – 3 921	19 330 15 023 4 307	14 138 9 924 4 214
Ersättning för renar som skadats eller dödats av rovdjur	35 000	42 000	47 000	43 200	44 400	61 572
Ersättning för tågödade renar	2 326	1 411	2 282	1 829	2 680	2 673
Ersättning för vägtrafikdödade renar	4 499	4 512	4 256	4 699	4 318	5 630

Källa: Jordbruksverket, Vägverket, Sametinget, Banverket och Trafikförsäkringsföreningen.

